

Social Work & Education

©SW&E. 2026

УДК 364.4:314.151.3-054.73-053.9

DOI: 10.25128/2520-6230.26.1.6

Олександр ДЬОМКІН,
аспірант кафедри соціальної
педагогіки, соціальної роботи
та консультування, факультет
соціально-психологічної освіти
та фізичної культури, Уманський
національний університет,
Умань, Україна;
diomsa35@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1905-4127>

Статус статті:*Отримано: травень 04, 2026**1-ше рецензування: травень 14, 2026**Прийнято: травень 30, 2026*

ДЬОМКІН, О. (2026). Організаційні моделі соціальної роботи недержавних громадських організацій з внутрішньо переміщеними особами похилого віку. *Social Work and Education*, Vol. 13, No. 2 pp. 318-330. DOI: 10.25128/2520-6230.26.2.6

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НЕДЕРЖАВНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню специфіки соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами похилого віку на прикладі організаційних моделей, які використовуються в недержавних громадських організаціях. У статті в якості мети визначено вивчення перспективних моделей соціального супроводу вимушено переміщених осіб літнього віку в контексті волонтерської діяльності як можливого інструменту їхньої м'якої адаптації до нових умов проживання. Авторами дослідження було застосовано метод кейс-стаді для вивчення досвіду провідних вітчизняних та міжнародних недержавних громадських організацій. Дослідження ґрунтувалося на аналізі звітності БФ “Карітас-Київ”, БФ “Життєлюб”, МБФ “Єврейський Хесед “Бней Азірієль”, HelpAge International. Авторами статті висвітлено аналіз ключових векторів діяльності неурядового сектору, серед яких особливу увагу приділено ресурсно-гуманітарній, психосоціальній, сервісній, волонтерській та адвокаційній складовим. Спираючись на результати проведеного аналізу авторами запропоновано орієнтовну типологію моделей соціальної роботи. Представлена типологія демонструє тяжіння до сервісного, патерналістського або активаційного спрямування. Як важливий результат дослідження авторами обґрунтовується ефективність моделі «соціальної активації», яка спирається на безпосереднє залучення самих літніх осіб до волонтерських ініціатив, у повній мірі реалізуючи принцип менторства “рівний-рівному”. Авторами робиться припущення про те, що запропонований принцип ефективно сприятиме поступовому переходу людини похилого віку до позиції учасника активного соціального життя. На сам кінець представлено висновки про необхідність розвитку внутрішнього волонтерського ресурсу, як ефективного механізму збереження соціальної стабільності в громадах.

Ключові слова: війна, волонтерська діяльність, інституційна сталість, менторство, похилий вік, самодопомога, соціальна адаптація, соціальна активація.

ВСТУП

Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила одну з найбільших міграційних криз у Європі з часів Другої світової війни. За даними звіту Міжнародної організації з міграції (ІОМ), кількість внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО) на 2024 рік знаходиться у межах 3,5-4 мільйонів осіб (International Organization for Migration, 2025). Частка осіб похилого віку, за різними оцінками, сягає 20–25% від загальної кількості переселенців, що вимагає окремої уваги та розробки інноваційних підходів у соціальній роботі. Все це зумовлює розробку та впровадження нових, більш ефективних стратегій соціального супроводу вразливих верств населення, особливо ВПО похилого віку.

Безумовно, повномасштабне вторгнення породило крайній дефіцит державних ресурсів та спричинило надмірне навантаження на територіальні громади. В таких умовах провідну роль у підтримці ВПО похилого віку взяли на себе як міжнародні, так і вітчизняні недержавні громадські організації (далі НГО). За словами С. Рабійчука (2025), волонтерство та громадський сектор в умовах війни стали головними рушійними силами на надання якісної та своєчасної гуманітарної допомоги та підтримку соціально незахищених верств населення. Волонтерський рух та волонтерська діяльність нині набувають особливого значення, тим паче в контексті глобальної невизначеності, спричиненої війною.

Особливої уваги потребує вивчення успішного досвіду співпраці з НГО окремими громадами, який повинен стати рушійною силою підвищення потенціалу залучення самих ВПО похилого віку до активного громадського життя. Підхід, що забезпечує активне задіяння людей похилого віку до волонтерства ґрунтується на концепції «активного старіння» (Active Ageing) (Hu et al., 2025). Однак механізми трансформації літньої людини з пасивного об'єкта допомоги на активного суб'єкта соціальної взаємодії в межах моделей НГО залишаються недостатньо вивченими. Саме з метою подолання цієї невизначеності, фокус нашого дослідження буде спрямовано на аналіз організаційно-функціональних моделей діяльності НГО які опікуються як допомогою ВПО похилого віку, так і активним залученням самих отримувачів допомоги до волонтерства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні аспекти соціальної підтримки ВПО висвітлено у працях Т. Бондар, О. Гончаренко, О. Карпенко, Е. Лібанова, І. Мельник. Питаннями державного управління у сфері соціального захисту переселенців займалися Л. Амелічевої, В. Бурака, І. Галіахметова, Я. Грабової, О. Ліщик. А предметом аналізу Є. Головахи, Р. Джургана, Кухти, Ю. Мацкевич, та Р. Сопко стали особливості життєдіяльності людей похилого віку в умовах збройної агресії.

Після 2022 року фокус наукового дискурсу змістився з волонтерського руху на висвітлення діяльності НГО. Тут варто згадати працю О. Дьомкіна та Ю. Підвальної (2025) у якій систематизовано напрями підтримки ВПО похилого віку громадським сектором. Але не дивлячись на велику кількість досліджень, комплексний аналіз організаційних моделей НГО та механізмів

їхньої сталості після завершення зовнішнього фінансування все ще висвітлені недостатньо. Саме ця обставина і зумовила вибір теми дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження було вивчення перспективних моделей соціального супроводу ВПО літнього віку в контексті як можливого інструменту їхньої м'якої адаптації до нових умов проживання. Визначена мета зумовила розв'язання таких дослідницьких завдань, як:

1. Аналіз стану та специфіки надання соціальних послуг ВПО похилого віку у діяльності НГО.
2. Класифікація операційних компонентів моделей соціальної роботи НГО, з послідовним виокремленням функціональних напрямків (екстрена допомога, стаціонарний догляд, соціальна інтеграція тощо) та критеріїв їхнього порівняльного аналізу.
3. Обґрунтування моделі «соціальної активації» на основі залученні ВПО похилого віку до волонтерської діяльності за принципом «рівний-рівному».

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для поглибленого вивчення діяльності вітчизняних та міжнародних НГО, як суб'єктів соціальної допомоги ВПО похилого віку задіяно метод кейс-стаді (case study). Вибірку склали чотири кейси, а саме діяльності БФ «Карітас-Київ» (Caritas Ukraine, 2023, 2024), БФ «Життєлюб» (Життєлюб, 2024), МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель» (МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель», 2024) та міжнародної організації HelpAge International (HelpAge International, 2023, 2024). Критерії включення у вибірку передбачали наявність спеціалізованих програм для осіб віком понад 60 років, роботу з категорією ВПО та відкритий доступ до звітності за 2022–2024 рр. Водночас не залучалися НГО, чия діяльність спрямована на надання разової гуманітарної допомоги і не передбачає подальшого соціального супроводу.

Всі аналітичні результати залишалися під контролем автора і базувалися на його критичній оцінці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Повномасштабне вторгнення значною мірою сприяло загостренню рівня соціальної напруги в Україні. Вимушеними переселенцями стали не тільки молоді, активні громадяни, але й значна кількість вразливих верств населення, у тому числі особи похилого віку. Для задоволення соціальних потреб громадян особливої актуальності в період активної фази повномасштабного вторгнення набуває волонтерський рух. У цих умовах він перетворився на фундамент суспільної консолідації та захисту територіальної цілісності. Волонтерство і волонтерська діяльність спрямована, перш за все, на об'єднання громадян навколо спільних цінностей, зміцнюючи соціальну єдність та розвиваючи громадянську свідомість.

В межах загального волонтерського руху особливе місце посідає соціальний супровід ВПО похилого віку, діяльність якого нині не є однорідною. На основі аналізу відкритої звітності за 2022–2024 рр. нами було

ідентифіковано чотири ключові кейси НГО, які різняться за своєю функціональною спрямованістю та ступенем впливу на кінцевого отримувача послуг. Аналіз діяльності вітчизняних та міжнародної НГО дозволив виявити як сильні, так і слабкі сторони волонтерського руху в Україні, що безпосередньо пов'язано з необхідністю удосконалення існуючих моделей соціального супроводу.

Розглядаючи перший кейс, що пов'язаний із діяльністю БФ «Карітас-Київ», можна виявити найповнішу репрезентацію функціонування *патерналістсько-гуманітарної моделі* надання соціальних послуг (Бульба та Федченко, 2024). На наш погляд, цінністю діяльності цієї НГО є побудова надійного «гуманітарного каркасу» навколо отримувача соціальних послуг. Діяльність фонду, перш за все, спрямована на глибокий соціальний патронаж та охоплює не тільки побутову допомогу, а й пропонує професійний медичний супровід людей похилого віку (моніторинг показників здоров'я, введення ліків, перев'язки тощо). Разом з цим, аналіз діяльності БФ «Карітас-Київ» виявляє цікаву методологічну особливість, яка полягає в тому, що значна частина волонтерського корпусу мережі (до 35%) формується саме з числа вимушених переселенців. Категорія осіб понад 60 років тут здебільшого залишається об'єктом опіки, а не активним учасником волонтерського руху. Це дає можливість зафіксувати пріоритетність патерналістських методів як логічну та ефективну відповідь на гостру фазу гуманітарної кризи. Водночас, ми можемо говорити про те, що така модель не дозволяє актуалізувати внутрішні ресурси самої особи.

Цілком іншу логіку ми спостерігаємо при вивченні кейсу БФ «Життєлюб». Діяльність цієї НГО будується навколо *сервісно-дозвілєвої парадигми* надання соціальних послуг вразливим верствам населення в умовах військового стану й соціально-економічної невизначеності. Окремим напрямком діяльності є активний соціальний супровід ВПО похилого віку (яких у фонді називають «Ба та Ді») на засадах принципу «Активного старіння».

Ми можемо припустити, що вказаний підхід є своєрідною спробою «терапії нормальністю» у посттравматичному просторі. Шляхом організації культурних хабів, лекцій та специфічних форматів спілкування (наприклад, налагодження діалогу між різними віковими групами у процесі чаювання), фонду вдається у значній мірі зменшити ризики соціальної ізоляції людей похилого віку. Фондом активно впроваджується програма «Трудолюб», яка передбачає залучення ВПО похилого віку до трудової діяльності з метою кращої адаптації, соціальної активності та відчуття власної значущості. Разом з тим, ми вбачаємо, що у межах діяльності фонду спостерігається специфічна закономірність – адаптація ВПО похилого віку здійснюється переважно завдяки залученню зовнішнього волонтерського ресурсу. Слід зауважити, що така організація процесу соціального супроводу фондом, попри високу якість наданих послуг, фактично закріплює за статус пасивного споживача сервісу або гостя. Це ні в якій мірі не сприяє розкриттю власної суб'єктності ВПО похилого віку.

Третім кейсом в контексті нашого дослідження було розглянуто досвід МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель». Тут ми вбачаємо реалізацію *активаційно-інтеграційної моделі*, яка, найбільш наближена до європейських концепцій «активного старіння», визначених програмою Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (далі ВООЗ) (World Health Organization, 2002). Головною особливістю розглянутого кейсу є гармонійне поєднання професійного догляду (Homescare – базовий сервіс організації, здебільшого спрямований на допомогу маломобільним особам) із системним залученням ВПО похилого віку до програм взаємно допомоги. Центри надають не тільки гаряче харчування, але і сприяють соціальній комунікації між отримувачами послуг. Варто особливо підкреслити, що саме в такому сприятливому середовищі у повній мірі реалізується принцип «рівний-рівному». У центрі він починає діяти не лише як теоретична декларація, а як органічний механізм общинного виживання, де літня ВПО знаходить нові сенси через підтримку своїх однолітків. У рамках нашого дослідження досвід МБФ «Єврейський Хесед «Бней Азріель» має особливу цінність, тому що у ньому реалізовано принцип менторства, спрямованого не лише на матеріальну допомогу, а на відновлення особистісного потенціалу та соціалізацію. Слід додатково відмітити, що діяльність фонду сприяє збереженню ідентичності шляхом спільного відзначення свят та збереження традицій. Саме цей компонент діяльності дає ВПО літнього віку відчуття задоволеності життям та приналежності до великої родини.

Завершуючи огляд кейсів, зупинимося докладно на стратегії, запропонованій *HelpAge International*, яку ми визначаємо як *активаційно-адвокаційну* (HelpAge International, n.d.). Вивчення звітності цієї НГО дозволяє прийти до висновку, що ця організація фактично виводить роботу з ВПО похилого віку за межі лише тільки благодійності, перетворюючи її на інструмент захисту прав. Створення мережі «безпечних просторів» та ініціативних груп дозволяє організації трансформувати соціальну позицію людини літнього віку, перетворюючи її зі споживача гуманітарних наборів на активного адвоката власних прав. Організація сприяє залученню ВПО похилого віку до складу різних координаційних груп, які відстоюють їхні інтереси та виступати менторами для інших ВПО. Така стратегія залученості відкриває перед людиною похилого віку безліч можливостей самореалізації у новому для неї середовищі. Разом із попередній, цей кейс є особливо цікавим для нашого дослідження, бо досвід HelpAge International може бути використаний при розробці стратегій сталого розвитку вітчизняних НГО.

Таким чином, ми бачимо, що діяльність провідних НГО в Україні щодо супроводу ВПО похилого віку нині являє собою складну та неоднорідну систему підходів. На основі аналізу звітів за 2022–2024 рр. нами було ідентифіковано чотири ключові стратегії, що відображають специфічне бачення ролі літньої людини в умовах кризи. Як вже було згадано вище, ці стратегії варіюються від патерналістського патронажу БФ «Карітас-Київ» та сервісного дозвілля БФ «Життєлюб» до активаційних моделей МБФ «Хесед Бней Азріель» та HelpAge International. З метою формування цілісної візії цього процесу нами було виокремлено п'ять універсальних організаційних

компонентів, що складають фундамент сучасної недержавної соціальної роботи (Табл. 1).

Таблиця 1: Функціональні компоненти організаційних моделей НГО

Компонент	Зміст та функціональне призначення	Очікуваний ефект та ризики
Ресурсно-гуманітарний	Фундамент моделі: дистрибуція продуктів, засобів гігієни та грошових грантів.	Формує первинне відчуття безпеки; ризик психології утримання.
Психосоціально-рекреаційний	Когнітивні тренінги, освітні простори («університети третього віку») та дозвілля.	Нівелювання «соціальної смерті» та збереження особистості.
Сервісно-опікунський	Професійний домашній догляд, медичний патронаж та побутова фасилітація.	Високий рівень гуманності та впровадження інноваційних стандартів.
Волонтерсько-ресурсний	Залучення зовнішніх ресурсів або активація внутрішнього потенціалу спільноти ВПО.	Створення солідарності; маркер інституційної зрілості організації.
Інституційно-адвокаційний	Системний захист прав та координація зусиль із міжнародними донорами.	Забезпечення «голосу» переселенців у правовому дискурсі держави.

Джерело: складено автором

Запропонована нами систематизація універсальних організаційних компонентів демонструє розмаїття практик які не є випадковим набором сервісів, а являє собою ієрархічну систему реагування на щоденні запити ВПО похилого віку. Кожен із вказаних компонентів виконує власну функцію. Сектор цих функцій варіюється від фізичного виживання на біологічному рівні до макрорівневого захисту прав та інтересів людини. Разом з цим ми вважаємо, що виключно збалансоване поєднання описаних компонентів дозволяє НГО вийти за межі чистої благодійності та забезпечити інституційну сталість допомоги. Взаємодія п'яти описаних у таблиці 1 функціональних компонентів організаційних моделей НГО стала основою для подальшої розробки цілісної типології, що відображає еволюційну складність роботи сучасних НГО.

Для переходу нашого дослідження у площину практичного порівняння, нами запропоновано чотири базові критерії оцінки роботи НГО з ВПО похилого віку. На нашу думку, саме вони дають змогу виміряти ефективність діяльності організації з урахуванням реального часу її сталої діяльності. У якості критеріїв оцінки ми виділяємо наступні: джерело та диверсифікацію фінансування, роль волонтерського корпусу у структурі управління, рівень суб'єктності отримувача допомоги та наявність сталої мережі самопомоги. Взаємодія вищезгаданих компонентів та критеріїв оцінки дозволила вибудувати цілісну типологію організаційних моделей, яку ми пропонуємо розглянути крізь призму їхньої еволюційної складності (див. Табл. 2).

Таблиця 2: Порівняльна характеристика типологічних моделей діяльності НГО у роботі з ВПО віком понад 60 років

Типологічна модель	Характер соціальної взаємодії	Пріоритетний механізм	Ступінь суб'єктності літньої ВПО	Прогноз інституційної сталості
Тип А (Патерналістський)	Вертикальна («Суб'єкт – Об'єкт»)	Пряма гуманітарна інтервенція	Пасивний бенефіціар (отримувач допомоги)	Низький (пряма залежність від проектного фінансування)
Тип Б (Сервісно-інтеграційний)	Горизонтально-сервісна («Фахівець – Клієнт»)	Створення інклюзивних сервісів та просторів	Активний споживач (учасник програм)	Середній (потребує постійної модерації та донорської підтримки)
Тип В (Активаційний)	Мережева («Суб'єкт – Суб'єкт»)	Стимулювання самопомоги та волонтерства	Співорганізатор (волонтер, фасилітатор, ментор)	Високий (базується на внутрішньому соціальному капіталі)

Джерело: складено автором

Підсумовуючи результати класифікації, які представлені у таблиці, ми можемо дійти висновку про те, що сучасна архітектура соціальної роботи в Україні все ще тяжіє до домінування моделей Типу А та Типу Б. На нашу думку, це є цілком зрозумілим і логічним наслідком гуманітарної катастрофи, спричиненої збройною агресією. Перш за все, такий стан речей зумовлюється необхідністю вирішення першочергового завдання – негайною зупинкою деструктивних процесів у житті людини. Проте, можна припустити, що для довгострокової перспективи існуючі підходи не можуть бути достатньо надійними через ризики швидкого вичерпання своїх власних ресурсів.

Особливої уваги, у цьому контексті, заслуговує модель Типу В (активаційна), у межах якої волонтерство трансформується у внутрішню сутність громади, перестаючи займати місце лише зовнішнього функціонального додатку. Тут ми можемо стверджувати, що саме запропонована нами форма організації взаємодії може стати тим ідеальним типом орієнтації, який дозволить вітчизняним НГО досягти якісно нового рівня інституційної сталості. В той же час, виявлена нами типологія створює необхідний методологічний фундамент для переходу до наступного етапу дослідження – детального аналізу проблеми фінансової та організаційної дефіцитарності моделей, що, своєю чергою, дозволить нам обґрунтувати авторську концепцію соціальної роботи на засадах принципу «рівний-рівному».

Таким чином, на нашу думку, ключовим викликом для недержавного сектору в умовах сучасних українських реалій є глибока залежність від зовнішнього грантового фінансування. Як ми вже згадували, аналіз звітності за 2023–2024 рр. ілюструє ризики «проектної вразливості». Існує побоювання, що після завершення міжнародних програм регулярність соціальних послуг буде

суттєво знижуватися. У цьому ми вбачаємо найбільшу загрозу для стабільності підтримки літніх ВПО на етапі їхньої довготривалої інтеграції.

З метою подолання цього дефіциту необхідна модель соціального партнерства між НГО та волонтерськими мережами, де внутрішнім ресурсом виступатимуть самі переселенці похилого віку. Запропонований підхід спрямований на забезпечення двобічного синергетичного ефекту:

1. *На рівні організацій* залучення волонтерів-ВПО гарантує сталість сервісів у періоди фінансових пауз через механізми менторства, взаємодопомоги та «сусідської варти». Таким чином можна досягнути трансформації НГО з пасивного дистриб'ютора допомоги у модератора соціальної солідарності, підвищуючи її інституційну резистентність.

2. *На рівні ВПО літнього віку* волонтерство з менторською складовою стає інструментом «активного старіння» та реабілітації, повертаючи відчуття суб'єктності та гідності. Спільний травматичний досвід волонтера й підопічного забезпечує вищий рівень емпатії та розуміння потреб.

Отже, перехід до моделі, де літня людина є активним суб'єктом взаємодії, є єдиним шляхом до створення сталої системи соціальної безпеки в громадах. Узагальнюючи результати дослідження, ми пропонуємо авторську модель «соціальної активації», що базується на впровадженні волонтерства за принципом «рівний-рівному». Модель являє собою цілісну екосистему, де НГО виступає фасилітатором внутрішніх ресурсів громади переселенців, забезпечуючи послідовну трансформацію літньої особи з об'єкта опіки на активного суб'єкта взаємодії (див. Рис. 1).

Запропонована нами архітектура дозволяє сформувати самовідтворювану волонтерську мережу, здатну функціонувати навіть за умов мінімального зовнішнього фінансування. Очікуваний соціальний ефект моделі полягає у відновленні втраченої суб'єктності літніх ВПО та зміцненні інституційної стійкості НГО через актуалізацію внутрішнього ресурсу громади. Її впровадження є раціональною стратегією збереження соціальної стабільності в умовах тривалого воєнного стану.

Узагальнюючи опис запропонованої архітектури, ми робимо висновок про те, що очікуваний соціальний ефект моделі має багатовекторний характер. Для ВПО-волонтера – це шлях до відновлення втраченої суб'єктності та профілактика вікової депресії. Для ВПО-отримувача – це доступ до більш теплого, персоналізованого супроводу. А для організації (НГО) – це формування того самого «внутрішнього ресурсу», який забезпечує сталість допомоги попри будь-які зовнішні фінансові коливання. Таким чином, впровадження моделі «соціальної активації» є не лише моральним імперативом, а й раціональною стратегією виживання соціальної сфери в умовах тривалого воєнного стану.

Рис. 1. Модель «соціальної активації» ВПО похилого віку у діяльності недержавних громадських організацій
Джерело: складено автором

ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Обговорюючи результати дослідження й порівнюючи їх з попередніми дослідженнями (Лях, 2024; Рабійчук, 2025) можна виділити декілька основних візій. Дослідження моделей соціального супроводу ВПО похилого віку підтверджує ключову роль волонтерського руху та НГО в процесі трансформації системи соціального захисту в Україні. Виявлене розмаїття підходів роботи організацій демонструє високу адаптивність громадянського суспільства до викликів воєнного часу, які породжені динамікою невизначеного середовища. Разом з цим діяльність розглянутих у дослідженні НГО підпорядкована нормативно-правовій базі України, заповнює функціональні лакуни державної системи опіки, які виникли внаслідок масштабної міграційної кризи.

Запропонована нами авторська модель «соціальної активації» на засадах принципу «рівний-рівному» дозволяє частково розв'язати проблему хронічної залежності НГО від зовнішніх грантових циклів. На відміну від традиційних сервісних моделей, де особа похилого віку залишається об'єктом патронажу, активаційний підхід орієнтований на використання внутрішнього ресурсу самої спільноти. Відтак, перехід до суб'єкт-суб'єктної взаємодії вимагає не лише організаційних змін усередині фондів, а й переосмислення державної стратегії «активного старіння» в умовах затяжного конфлікту.

Попри ефективність існуючих волонтерських ініціатив, актуальними все ще залишаються питання професійної стійкості та психологічної безпеки учасників мереж самодопомоги. Окреслена «проектна вразливість» соціального сектору є критичним викликом, подолання якого потребує налагодження сталого державно-приватного партнерства. Результати аналізу верифікують життєздатність обраних кейсів та закладають підґрунтя для розроблення стратегій депасивізації вразливих груп населення, що є необхідним для збереження соціальної стабільності держави.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування змісту моделей соціальної роботи недержавних організацій з ВПО похилого віку дозволяє простежити їхню поступову еволюцію від надання екстреної допомоги до впровадження стратегічних підходів націлених на забезпечення їхньої інституційної стійкості. Досвід провідних вітчизняних та міжнародних НГО, серед яких можна виділити БФ «Карітас-Київ», БФ «Життєлюб», МБФ «Єврейський Хесед Бней Азріель» та HelpAge International, свідчить про значний потенціал недержавного сектору у заповненні функціональних лакун державної системи опіки. Виокремлення п'яти універсальних компонентів діяльності дало змогу типізувати існуючі підходи за патерналістською, сервісною та активаційною моделями, де саме останній тип вбачається найбільш життєздатним в умовах обмежених ресурсів. Важливим вектором нашого дослідження стало обґрунтування моделі «соціальної активації», орієнтованої на поступову трансформацію літньої людини з об'єкта турботи у активного учасника взаємодопомоги за принципом «рівний-рівному», притаманного процесу менторства. Виходячи з викладеного вище, можна припустити, що залучення самих ВПО похилого віку до волонтерської діяльності сприятиме підвищенню інституційної сталості соціальних сервісів та зменшенню

їхньої залежності від перерв у грантовому фінансуванні. У майбутньому перспективні дослідницькі вектори можуть бути пов'язані з деталізацією механізмів психологічної підтримки волонтерів похилого віку, а також з пошуком шляхів масштабування моделі активації на рівні територіальних громад задля зміцнення локальної соціальної солідарності.

ЛІТЕРАТУРА

Бульба, В. Г., & Федченко, С. В. (2024). Державно-приватне партнерство у спорті в умовах війни та повоєнної відбудови: виклики, уроки, старі і нові принципи та інститути. *Актуальні проблеми державного управління*, 2(65), 423–443. <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-2-22>

Дьомкін, О., & Підвальна, Ю. (2025). Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами похилого віку в діяльності недержавних організацій України. *Матеріали конференції МЦНД*, (21.11.2025; Кривий Ріг, Україна), 140–143. <https://doi.org/10.62731/mcnd-21.11.2025.002>

Життєлюб. Звіт про діяльність 2023. <https://enjoyinglife.org.ua/reports/> [in Ukrainian]

Рабійчук, С. О. (2025). Зміст та специфіка діяльності волонтерських організацій в умовах війни в Україні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2025. № 1 (150). С. 132–139. URL: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2025-1-19> (дата звернення: 17.04.2026).

Active ageing: A policy framework. (2002). *World Health Organization*. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf>

Caritas Internationalis. (2025). *Annual report 2023*. <https://www.caritas.org/wp-content/uploads/2025/10/Caritas-Annual-Report-2023-AW-EN.pdf>

Caritas Ukraine. (2024). *Annual report 2023*. <https://caritas.ua/year2023/> [in Ukrainian]

HelpAge International. (2024a). *Annual report and financial statements 2023/24*. <https://www.helpage.org/wp-content/uploads/2024/10/HelpAge-Annual-Report-2023-24.pdf>

HelpAge International. (2024b). *Supporting older people in Ukraine*. <https://www.helpage.org/what-we-do/humanitarian-action/supporting-older-people-in-ukraine/>

HelpAge International. (2024c). *Where we work: Ukraine*. <https://www.helpage.org/global-network/eurasia-and-the-middle-east/eastern-europe/ukraine/>

Hu, Z., Abd Rahman, N. H., & Hanafi, H. (2025). Non-governmental organizations' role in promoting life satisfaction among the elderly within the active aging strategy. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 36(3), 337–351. <https://doi.org/10.1007/s11266-025-00728-0>

International Organization for Migration. (2026). *Ukraine crisis response plan 2026*. <https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026>

MBF «Yevreyskiy Khesed «Bnei Azriel». (2024). *Activity report 2023*. Narrative report. https://kievhesed.org.ua/en/events/news/2024/zmistovnii_zvit_hesedu_za_2023_rik [in Ukrainian]

World Jewish Relief. (2024). *Dementia programme evaluation report*. https://www.worldjewishrelief.org/wp-content/uploads/2024/09/WJR_DP_report-FINAL.pdf

ORGANIZATIONAL MODELS OF SOCIAL WORK OF NON-GOVERNMENTAL CIVIL ORGANIZATIONS WITH INTERNALLY DISPLACED ELDERLY PERSONS

Oleksandr DIOMKIN, Postgraduate student, Department of Social Pedagogy, Social Work and Counseling, Faculty of Social and Psychological Education and Physical Culture, Uman National University, Uman, Ukraine; diomsa35@gmail.com

Abstract. *The article is devoted to the study of the specifics of social work with internally displaced elderly people using the example of organizational models used in non-governmental public organizations. The article aims to study promising models of social support for forcibly displaced elderly people in the context of volunteer activities as a possible tool for their soft adaptation to new living conditions. The authors employed the case study method to analyze the experience of leading national and international non-governmental organizations. The study is based on an analysis of reports from the Charitable Foundation “Caritas-Kyiv”, “The Charitable Foundation “Zhytelub” (Enjoying Life), the International Charitable Foundation “Jewish Hesed Bnei Azriel” and HelpAge International. The article highlights the key vectors of activity within the non-governmental sector, with particular attention paid to resource-humanitarian, psychosocial, service-oriented, volunteer, and advocacy components. Drawing on the results of the analysis, the authors propose a tentative typology of social work models. This typology reveals a tendency toward service-oriented, paternalistic, or activation-oriented approaches. As a key finding, the authors substantiate the effectiveness of the “social activation” model, which relies on the direct involvement of older people themselves in volunteer initiatives, thereby fully implementing the “peer-to-peer” principle. The authors suggest that the proposed principle can effectively facilitate the gradual transition of older persons from a position of passive recipients to active participants in social life. Finally, the article presents conclusions regarding the necessity of developing internal volunteer resources as an effective mechanism for maintaining social stability within communities.*

Keywords: war, volunteer activity, institutional sustainability, older age, self-help, mentoring, social adaptation, social activation.

Reference

Active ageing: A policy framework. (2002). World Health Organization. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf>

Bulba, V., & Fedchenko, S. (2024). Public-private partnership in sports in the context of war and post-war reconstruction: challenges, lessons, old and new principles and institutions. *Pressing Problems of Public Administration*, 2(65), 423-443. <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-2-22> [in Ukrainian]

Caritas Internationalis. (2025). *Annual report 2023*. <https://www.caritas.org/wp-content/uploads/2025/10/Caritas-Annual-Report-2023-AW-EN.pdf>

Caritas Ukraine. (2024). *Annual report 2023*. <https://caritas.ua/year2023/> [in Ukrainian]

Diomkin, O., & Pidvalna, Yu. (2025). Social work with internally displaced elderly people in the activities of non-governmental organizations of Ukraine. *Materials of the ICND*

conferences, (November 21, 2025; Kryvyi Rih, Ukraine), 140–143.
<https://doi.org/10.62731/mcnd-21.11.2025.002> [in Ukrainian]

HelpAge International. (2024a). *Annual report and financial statements 2023/24*.
<https://www.helpage.org/wp-content/uploads/2024/10/HelpAge-Annual-Report-2023-24.pdf>

HelpAge International. (2024b). *Supporting older people in Ukraine*.
<https://www.helpage.org/what-we-do/humanitarian-action/supporting-older-people-in-ukraine/>

HelpAge International. (2024c). *Where we work: Ukraine*.
<https://www.helpage.org/global-network/eurasia-and-the-middle-east/eastern-europe/ukraine/>

Hu, Z., Abd Rahman, N. H., & Hanafi, H. (2025). Non-governmental organizations' role in promoting life satisfaction among the elderly within the active aging strategy. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 36(3), 337–351.
<https://doi.org/10.1007/s11266-025-00728-0>

International Organization for Migration. (2026). *Ukraine crisis response plan 2026*.
<https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026>

MBF «Yevreiskyi Khesed «Bnei Azriel». (2024). Activity report 2023. Narrative report.
https://kievhessed.org.ua/en/events/news/2024/zmistovnij_zvit_hesedu_za_2023_rik [in Ukrainian]

Rabiychuk, S. O. (2025). The content and specificity of volunteer organizations' activity in the conditions of war in Ukraine. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, (1), 132–139.
<https://doi.org/10.24195/2617-6688-2025-1-19> [in Ukrainian]

World Jewish Relief. (2024). *Dementia programme evaluation report*.
https://www.worldjewishrelief.org/wp-content/uploads/2024/09/WJR_DP_report-FINAL.pdf

Zhytteliub. (2024). Activity report 2023. <https://enjoyinglife.org.ua/reports/> [in Ukrainian]

Article history:

Received: May 04, 2026

1st Revision: May 14, 2026

Accepted: May 30, 2026